

Innst. 44 S

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen

Meld. St. 14 (2010–2011)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om en grønnere utvikling – om sammenhengen i miljø- og utviklingspolitikken

Til Stortinget

1. Sammendrag

Varig framgang i kampen mot fattigdom krever langsiktig økonomisk vekst og rettferdig fordeling av sosiale og økonomiske goder. Uten en radikal omlegging av den globale økonomien vil fortsatt global vekst medføre skadelige miljøendringer.

Miljø og utvikling er avhengige av hverandre. En ensidig satsing på økonomisk vekst uten å ta hensyn til naturens rammer kan gi uttelling på kort sikt, men vil samtidig svekke naturgrunnlaget betydelig og dermed også forutsetningene for framtidig utvikling.

Fattigdom kan i seg selv være en trussel for miljøet. Selv om fattige legger beslag på relativt få ressurser, vil noen tvinges til å utnytte alle tilgjengelige kilder til inntekt og mat uten å vurdere naturmangfold eller bærekraft. Utfordringene må løses i fellesskap, ellers taper vi på begge fronter.

Klimaendringer fører til at flere av miljøødelegelsene skjer enda raskere. Dette er det største paradokset i internasjonal miljø- og utviklingspolitikk: Dersom kampen mot fattigdom baserer seg på en økonomisk vekst som forsterker klimaendringene, vil det i seg selv føre til økt fattigdom.

Nesten hele befolkningsveksten og over halvparten av den økonomiske veksten skjer nå i utviklingsland. Vi må derfor komme til en global enighet som respekterer utviklingslandenes rett til utvikling og vekst, samtidig som verdens samlede utslipp må begrenses for å stabilisere menneskeskapte klima-

endringer. En grønnere global økonomi er nødvendig for å få til dette.

Regjeringen bygger sin sammenhengende miljø- og utviklingspolitikk på fire pilarer:

- Vi skal videreutvikle vår rolle som pådriver for en grønnere utvikling og som brobygger mellom ulike grupper av land i internasjonale prosesser.
- Vi skal fortsterke vår innsats for en grønnere utvikling gjennom bidrag til lavutslippsutvikling med særlig vekt på fornybar energi og bærekraftig forvaltning av naturressurser.
- Vi skal være en pådriver for få på plass globale systemer for å bevare økosystemtjenester

Vi skal fortsette arbeidet med å tilrettelegge for utviklingslands tilpasning til de klimaendringene som vi vet kommer.

Denne meldingen handler om miljø- og utviklingspolitiske virkemidler som kan fremme grønne utviklingsstrategier, og hvordan bistanden kan bidra til å gjøre disse mer attraktive. Dette innebærer blant annet en videre opptrapping av andelen av bistandsbudsjettet som går til klima- og miljøtiltak. Opptrappingen vil skje innenfor gjeldende bistandsramme.

1.1 Pådriver og brobygger

Dagens agenda for både utviklingssamarbeid og miljøsamarbeid er et resultat av over femti år med internasjonalt samarbeid. Enhver internasjonal forhandlingsprosess er politisk og påvirkes av nasjonale så vel som internasjonale omstendigheter.

Verdens én milliard fattigste mennesker står for et samlet utslipp av klimagasser på mindre enn tre prosent. Økt tillit og forståelse for skjebnefellesskap mellom land, uavhengig av inntektsnivå, er i alles interesse. Norge skal være en pådriver for framtid-

rettede løsninger for en grønnere global utvikling og en brobygger mellom ulike grupper av land og befolkninger. Her er arbeidet med internasjonale konvensjoner og regelverk et viktig virkemiddel. Vi skal opprettholde et høyt engasjement for å styrke konvensjonen om biologisk mangfold og det internasjonale regelverket for kontroll med miljøgifter og farlig avfall. I klimaforhandlingene under FNs klimakonvensjon ønsker Norge å bidra til at det vedtas en juridisk forpliktende klimaavtale, hvor industriland går i front med å forplikte seg til utslippsreduksjoner, men der også utviklingsland med store og raskt voksende utslipp forplikter seg til begrensninger.

Flere utviklingsland er viktige aktører i det globale maktbildet. I klimaforhandlingene har framvoksende økonomier og utviklingsland kontroll over politiske valg av global viktighet. Disse landene står i dag for om lag seksti prosent av de globale klimagassutslippene, og det ventes at de vil bidra med nesten hele veksten i de globale utslippene i de kommende tiårene. De sitter derfor med en viktig nøkkel til hvordan morgendagens klima vil utvikle seg, og hvilket naturgrunnlag framtidige generasjoner kan dra nytte av.

Vilje til brobygging mellom nye og gamle maktentre vil være en forutsetning for at verden samlet kan møte de globale utfordringene. Endring i globale maktforhold har også betydning for Norge. Vår klare interesse av internasjonal orden og velfungerende styringsinstrumenter er beskrevet i St.meld. nr. 15 (2008–2009) Interesser, ansvar og muligheter.

Godt styresett er en forutsetning for å sikre oppfølging og iverksetting av internasjonale avtaler og regelverk i det enkelte land. Hovedelementer i et godt miljøstyresett vil være utvikling av lovverksinstitusjoner og kunnskapsgrunnlag. Et godt miljøstyresett må ses i sammenheng med den generelle politiske utviklingen. Miljøsamarbeid må derfor også inkludere tema som sikring av lokale rettigheter til ressurser, tilgang til miljøinformasjon, likestilling mellom kvinner og menn og bekjempelse av korrupsjon.

1.2 Økonomisk vekst med lave utslipp

Over 2,7 milliarder mennesker lager mat over røykfulle ovner eller bål. 1,4 milliarder mennesker har ikke tilgang til strøm. Å sikre fattige mennesker tilgang til energi er en viktig forutsetning for fortsatt framgang i kampen mot fattigdom og for å nå tusenårsmålene. Energitilgang er særlig viktig for kvinners tidsbruk, inntektsmuligheter og helse.

Dagens utslippsutvikling er ikke forenlig med målet om å holde den gjennomsnittlige globale temperaturøkningen under 2 °C i forhold til før-industrielt nivå. For å kunne nå dette målet må det gjennomføres omfattende energieffektivisering, sterk økning i bruken av fornybare energikilder og fangst og lagring

av CO₂. En utfordring er å øke de fattiges tilgang til energi uten samtidig å øke de globale utslippene av klimagasser utover togradersmålet.

En bærekraftig forvaltning av naturgrunnlaget skaper grobunn for en stabil økonomi over tid. Et rikt naturmangfold, robuste økosystemer, klimatilpasset landbruk og bærekraftig forvaltning av skog, vann og marine ressurser representerer et vesentlig økonomisk og matsikkerhetsmessig potensial i mange utviklingsland. I tillegg har mange av disse landene betydelige forekomster av ikke-fornybare ressurser som olje, gass og mineraler. Utvinning av disse kan utgjøre et viktig bidrag til økonomisk utvikling. Dette forutsetter imidlertid god forvaltning som skaper økonomisk vekst, sikrer fordeling og velferd og er miljømessig bærekraftig. Norge skal bidra til at utviklingsland får tilgang til kapital, kompetanse og teknologi som muliggjør bærekraftig økonomisk vekst og iverksetting av grønne utviklingsstrategier basert på lavutslipp og bærekraftig forvaltning av naturgrunnlaget. Regjeringen vil tilby utviklingssamarbeid på områder hvor Norge har særskilt kompetanse: fornybar energi (særlig vannkraft), langsiktig forvaltning av naturressurser og miljøpolitisk kompetanse- og kapasitetsbygging.

1.3 Økosystemtjenester

Nyere forskning har gitt økt bevissthet om økosystemenes tjenester og verdier. Mange naturressurser og økosystemtjenester er nøkkelementer i den globale økonomien, som mat, såkorn, brensel, medisin og bygningsmaterialer. Men mange mindre synlige økosystemtjenester har ingen markedspris. Det fører ofte til et kortsiktig overforbruk av ressursene. Langsiktig og bærekraftig forvaltning av naturgrunnlaget forutsetter at disse verdiene integreres i samfunnsplanlegging og som rammevilkår for nasjonale og globale beslutningsprosesser. Verdsettingen av økosystemenes tjenester er et vesentlig bidrag til en grønnere utvikling. Redusert avskoging og skogforringelse bidrar til å redusere utslipp av klimagasser. Nær halve jordens befolkning er direkte avhengig av de økosystemtjenestene skogen gir ved å rense og sikre jevn forsyning av vann i tillegg til skogens lokalklimatiske betydning. Mer enn en milliard mennesker, deriblant mange urfolk, lever i eller nær skog de er avhengige av for sitt livsopphold.

Det norske klima- og skoginitiativet ble startet i 2008. Initiativet retter seg mot all skog i utviklingslandene – fra mangroveskog og regnskog til tørr savanneskog. Klima- og skoginitiativet er rettet mot både de internasjonale klimaforhandlingene og tiltak i samarbeidslandene som kan bidra til globale utslippsreduksjoner. Initiativet er også en del av kampen mot fattigdom og for oppnåelse av FNs tusenårs-mål om å sikre miljømessig bærekraft.

Den norske politikken for en samlet internasjonal respons ser så langt ut til å bidra til at utviklingen går i riktig retning. Det er opprettet samarbeid med Verdensbanken, Afrikabanken og relevante FN-organisasjoner, inkludert FNs samarbeidsprogram for å redusere utslipp fra avskoging og skogforringelse. Norge har også tatt initiativ til omfattende samarbeid med blant annet Brasil, Indonesia og Guyana.

Klima- og skoginitiativet innebærer mange utfordringer, særlig knyttet til styresett, korrupsjon og fordeling av goder, måling av karbonreserver i skog, referansenivå og lekkasje, og håndtering av drivkrefter for avskoging. Innsatsen for å møte disse bidrar til ny kunnskap som er nyttige for andre innsatser og sektorer.

Regjeringen vil fokusere på arbeid for bevaring av økosystemer og videreføre klima- og skogsatsingen gjennom ulike kanaler. Vi vil styrke innsatsen for godt styresett og antikorrupsjonstiltak samt for lokalbefolkningenes og urfolks rettigheter. Erfaringer fra klima- og skoginitiativets resultatbaserte støtte og betaling for økosystemtjenester vil være særlig aktuelt for overføring til andre satsinger. Regjeringen vil arbeide for å sikre tilstrekkelig finansiering til den globale klima- og skoginnsatsen.

1.4 Klimatilpasning

Klimarelaterte katastrofer krever mange menneskeliv hvert år. Mange tvinges til å flytte, og store materielle verdier går tapt. Med klimaendringer kan vi forvente at hyppigheten og intensiteten av ekstremvær som tørke og flom vil øke i de fleste regioner. En milliard mennesker som i dag bor i urbane slumområder, i skredutsatte skråninger, i kystnære strøk eller på flomutsatte elvebredder, er svært sårbare.

Miljø- og klimaendringer vil også påvirke utbredelsen av nye sykdommer og vil stille helsevesenet i utviklingsland overfor nye utfordringer. Klimasensitive sykdommer inkluderer en rekke insektbårne sykdommer som malaria og denguefeber og vannbårne sykdommer som diaré og kolera.

Klimaendringene påvirker nedbørsmengde, temperatur og tilgang til vann for jordbruket i sårbare områder. Styrking av vannressursforvaltning og bedre systemer for fordeling av vann er viktig for å redusere sårbarhet overfor klimaendringer. Land i Afrika, Latin-Amerika og Asia vil kunne oppleve en nedgang i jordbruksproduksjonen, som igjen vil føre til svekket matsikkerhet og høyere matvarepriser.

Retten til mat er en grunnleggende menneskerettighet. Men over en milliard mennesker lider av underernæring og sult. Dette er uakseptabelt i en verden som produserer nok mat til alle. Matkrisen er sammensatt, strukturell og langvarig. Sosiale ordninger, sysselsetting og økonomisk utvikling er like vik-

tig som ren produksjonsøkning i landbruks- og fiskerisektoren.

Ifølge FNs ernærings- og landbruksorganisasjon må imidlertid jordbruksproduksjonen de neste førti årene økes med 70 prosent for å møte den økende etterspørselen etter mat, dyrefôr og fiber til klesproduksjon. I samme periode kan den globale oppvarmingen føre til en nedgang i utviklingslandenes jordbruksproduksjon med mellom 9 og 21 prosent. Et mer effektivt landbruk må derfor være mer bærekraftig og bedre tilpasset klimaendringer. Matsikkerhet og et styrket landbruk må også ses i sammenheng med bevaring av naturmangfold og bevaring og bruk av genetiske ressurser.

Katastrofeforebygging er en hjørnestein i arbeidet med klimatilpasning og omfatter målrettede tiltak for å styrke sårbare menneskers, lokalsamfunns og staters evne til å motstå kriser og katastrofer. Det omfatter også tiltak for å opprettholde og restaurere økosystemers funksjon som buffere mot naturkatastrofer. Støtte til klimatilpasning må baseres på nasjonale sårbarhetsanalyser. Kvinners deltakelse og innflytelse i planlegging og beslutning av de nasjonale strategiene er en forutsetning for et vellykket tilpasningsarbeid. Barn og unge med kunnskap om miljø og utvikling kan også være aktører for sosial endring i retning av en mer klimavennlig samfunnsutvikling.

Urbaniseringen i utviklingsland øker raskt. Strategisk byplanlegging gir muligheter for å fremme grønn politikk, blant annet gjennom klimavennlige transportsystemer, energieffektive boliger, bedre avfallshåndtering og infrastrukturutvikling innenfor vann- og sanitærsystemer.

Klimatilpasning handler om både å forebygge og å håndtere de skadene som klimaendringer fører til. Et lands evne til klimatilpasning henger sammen med øvrig evne til samfunnsplanlegging, som igjen er avhengig av styresett og utviklingsnivå. Slik sett er all god utvikling og all god bistand med på å bygge robuste samfunn, som reduserer sårbarheten og styrker tilpasningsevnen overfor alle typer påvirkning, det være seg finanskriser, politisk ustabilitet eller klimaendringer. Likevel ønsker regjeringen å styrke bistanden til sektorer som er spesielt utsatt for klimaendringene, først og fremst landbruk og forebygging av naturkatastrofer.

Hensynet til miljø og sårbarhet for klimaendringer skal ivaretas i norsk bistand, gjennom klimasikring og styrking av miljødimensjonen i bistanden. Dette innebærer å identifisere eventuelle negative virkninger som tiltak kan ha, og avverge disse. Miljø- og klimakomponenter skal søkes integrert i tiltak eller tas med som en tilleggskomponent. Slike vurderinger er en viktig del av arbeidet med faglig kvalitetssikring.

1.5 Veien videre

Grønn utvikling, grønn vekst og grønn økonomi er begreper som brukes stadig oftere internasjonalt. Disse tre begrepene peker mot strategier for økonomisk politikk og utvikling som tar mer grunnleggende hensyn til naturens tålegrense og faren for klimaendringer. Temaet kommer opp til bred diskusjon på FN-konferansen om bærekraftig utvikling i 2012. Norge vil arbeide for at det globale samfunnet i fellesskap utvikler nye, grønnere strategier som muliggjør langsiktig velferd og vekst i dagens utviklingsland.

Selv om FNs tusenårsmål nås innen 2015, vil mye gjenstå i kampen mot den globale fattigdommen. Vi må begynne planleggingen av hvordan en framtidig internasjonalt omforent innsats kan se ut, den såkalte post 2015-agendaen. For Norge er det et viktig anliggende at den internasjonale innsatsen tar opp i seg og integrerer et tydeligere klima- og miljøperspektiv. Samtidig er universell tilgang til moderne energiformer avgjørende for å bekjempe fattigdom. Utfordringene må løses under ett.

Framvoksende økonomier som Kina, Brasil, Sør-Afrika og India må takle utfordringer med fattigdom og økende klimagassutslipp, men vil også kunne vise vei til globale løsninger. Disse landene er toneangivende for en bred gruppe utviklingsland i internasjonale prosesser. De gjør seg også stadig mer gjeldende som investorer og utviklingspartnere. Deres erfaringer og veivalg vil forme den globale utviklingen i årene framover. Regjeringen ønsker derfor å støtte opp om disse landenes arbeid med å utvikle lavutslippsstrategier og legge grunnlaget for en grønnere økonomisk vekst.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Knut Gravråk, Laila Gustavsen, Svein Roald Hansen, Tore Nordtun, Anita Orlund og Helga Pedersen, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, Morten Høglund, Siv Jensen, Peter N. Myhre og Karin S. Woldseth, fra Høyre, Peter Skovholt Gitmark, Ivar Kristiansen og lederen Ine M. Eriksen Søreide, fra Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, fra Senterpartiet, Trygve Slagsvold Vedum, og fra Kristelig Folkeparti, Dagfinn Høybråten, merker seg at regjeringen ønsker å styrke koblingen mellom miljø- og utviklingspolitikken, og viser til at formålet med Meld. St. 14 (2010–2011) er å forankre miljø- og utviklingspolitiske virkemidler som kan fremme grønne utviklingsstrategier, i tillegg til å

drøfte hvordan norsk bistand kan bidra til å gjøre disse virkemidlene mer attraktive.

Komiteen viser til at regjeringen vil bygge sin sammenhengende miljø- og utviklingspolitikk på følgende 4 pilarer: Pådriver og brobygger, Økonomisk vekst med lave utslipp, Økosystemtjenester og Klimatilpasning.

Komiteen vil også vise til at det er gjennomført åpen høring den 8. juni 2011 hvor ulike interessenter ble invitert til å komme med sine synspunkter på meldingen. Komiteen registrerer at flere av høringsinstansene påpeker at klimafinansieringen må være nye midler, og ikke bistandsmidler som ellers kunne og ville vært brukt på andre utviklingsformål. Komiteen vil i den anledning vise til klimaforliket som ble inngått i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 34 (2006–2007), jf. Innst. S. nr. 145 (2007–2008).

Komiteen deler for øvrig regjeringens syn om å koble miljø- og utviklingspolitikken tettere sammen, og fokusere på «grønn økonomi innenfor rammen av bærekraftig utvikling og fattigdomsbekjempelse» slik det er formulert som tema for FNs konferanse om bærekraftig utvikling i 2012.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, har merket seg at meldingen legger opp til en økt satsing på tre områder i veien mot en grønnere utvikling: Skogsatsingen, fornybar energi og klimatilpasning, i hovedsak landbruk og forebygging av naturkatastrofer.

Flertallet vil presisere at det er rom for stor synergi mellom de tre. Økt tilgang til moderne energitjenester fører til mindre press på skogen og styrker dermed arbeidet gjennom REDD+ for bevaring av skog. Det samme gjelder landbruksatsingen. Den største trusselen mot skogbevaring er behovet for mer jord til landbruket. Et mer effektivt og klimatilpasset landbruk vil sikre en økt matproduksjon uten å øke landbruksarealene tilsvarende, og kan således bygge opp under skogsatsingen.

Flertallet viser til at meldingen tematiserer viktige sammenhenger mellom klima, miljø og utvikling. Meldingen peker både på behovet for å ivareta fellesinteresser med hensyn til det globale klima og behovet for å styrke de minst utviklede landenes evne til å bekjempe fattigdom under krevende klimatiske forhold.

Flertallet slutter seg derfor til de beskrevne tiltak i meldingen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet understreker at utviklingsland i fremtiden vil kreve og har rett til å få den samme levestandard som vi har i vår del av verden. Dette vil kreve en dobling i energibehovet i de nærmeste ti

årene. Ett av de viktigste virkemidlene for å få mennesker ut av fattigdommen i dag er å gi dem tilgang til energi, og disse medlemmer ser derfor positivt på at dette slås fast i meldingen. Dette vil imidlertid føre til store utfordringer med hensyn til klimautfordringen. Disse medlemmer mener derfor at Norge bør øke produksjonen av ren energi. Dette kan blant annet gjøres ved å satse på fortsatt utbygging av ny vannkraft. Det ligger også store potensialer i modernisering og utvidelse av eksisterende kraftverk og økt utbygging av små-, mini-, og mikrokraftverk. Utbygging av alternative energikilder slik som vindkraft, bølgekraft, solenergi o.l. bør også prioriteres.

Disse medlemmer ser positivt på kvotekjøp som mekanisme for å innfri kyotoforpliktelsene. Samtidig er økt bruk av nye fornybare energikilder et viktig bidrag for å gjøre energibruken mer klimanøytral. Utvikling og produksjon av alternative energikilder har også et stort potensial når det gjelder å skape nye arbeidsplasser.

Disse medlemmer vil legge stor vekt på teknologiutvikling, for å sikre en bærekraftig utvikling når det gjelder energiproduksjon. Norge bør derfor satse på forskning på alternative energikilder. Det er også viktig at Norge ikke pålegger egen industri strengere krav enn resten av EU, for å unngå karbonlekkasje til andre land fordi industrien flytter ut.

Disse medlemmer mener, som OECD's utviklingskomité, at klimaendringer kan medføre ulemper, men også skape nye muligheter. Det er ikke noe nytt at klimaet forandrer seg. Ingen ser for seg en situasjon der klimaet går inn i en tilstand av stabilitet. Tilpasningstiltak for klimatiske forhold vil derfor aldri kunne være permanente tiltak, tilpasning må være en kontinuerlig prosess.

Disse medlemmer mener petroleumsnæringen er svært viktig for norsk økonomi og for å kunne takle den globale klimautfordringen. Næringen står for betydelig sysselsetting i mange regioner, og bidrar til både industriell og teknologisk utvikling av stor betydning. Det er behov for stadig kompetanse og teknologiutvikling dersom man skal opprettholde aktivitetsnivået på norsk sokkel. Det er nødvendig at petroleumssektoren har langsiktige, forutsigbare og konkurransedyktige rammebetingelser.

Disse medlemmer merker seg at begrepet «bærekraftig utvikling» er viet stor oppmerksomhet i meldingen. I så måte viser disse medlemmer til konklusjonene i boken «A poverty of reason – Sustainable development and economic Growth» av Wilfred Beckerman ved Universitetet i Oxford som understreker at konseptet bærekraftig utvikling ofte brukes for å forsvare statlige intervensjoner i markedet, herunder mer byråkrati, reguleringer, kartellisering og proteksjonisme.

Disse medlemmer vil understreke at konseptet bærekraftig utvikling er blitt kritisert fra flere hold for med hensikt å være vagt samt vanskelig å definere. Disse medlemmer vil samtidig ta avstand fra de som hevder at økonomisk vekst er et nullsumspill, både når det gjelder u-landene og fremtidige generasjoner. Økonomisk vekst står ikke i motsetning til bærekraftig utvikling. Det er dens forutsetning. Disse medlemmer viser i så måte til følgende uttalelse fra Indira Gandhi på FNs miljøkonferanse i Stockholm i 1972: «poverty is the greatest polluter and the struggle against poverty is also a struggle for a better environment».

Bærekraftig utvikling må ikke bli et hinder for økonomisk vekst og fattigdomsreduksjon ved å frata u-landene mulighetene til utvikling. Disse medlemmer vil understreke at de verste miljøtruslene mot menneskeheten er ikke et resultat av teknikk og velstand, men en konsekvens av fraværet av disse.

Disse medlemmer vil understreke sammenhengen mellom eiendomsrettigheter og bærekraftig utvikling. Rapporten «International Property Rights Index 2011» viser til at fravær av eiendomsrettigheter gjør at mange fattige mennesker ikke kan ekspandere og dermed komme seg ut av fattigdom. Disse medlemmer registrerer at tidligere IPRI-rapporter har slått fast at det er i Afrika og Latin-Amerika at eiendomsrettighetene står svakest. I artikkelen «The property rights path to sustainable development» (2003) fremhever forskerne Anderson og Huggins at bærekraftig utvikling bare er mulig i samfunn preget av rettssikkerhet og hvor eiendomsrettighetene er beskyttet av loven.

Disse medlemmer er positive til at meldingen trekker frem sammenhengen mellom vann og matproduksjon. Disse medlemmer viser til konseptet virtuelt vann som refererer til det volum vann som behøves for å produsere en bestemt vare eller tjeneste. Disse medlemmer vil i så måte peke på artikkelen «Beyond the Watershed: Avoiding the Dangers of Hydro-Centricity and informing Water Policy» av professor Tony Allan ved School of Oriental and African Studies, om hvordan handel med virtuelt vann i form av landbruksprodukter har avhjulpet vann- og matkriser og bidratt til bærekraftig utvikling i flere land i Midtøsten og Nord-Afrika.

Disse medlemmer er fornøyd med at meldingen tar for seg betydningen av god vannressursforvaltning, men mener at positive erfaringer fra land hvor det private næringsliv har blitt gitt en fremskutt rolle i slik forvaltning, kunne vært trukket frem.

Disse medlemmer mener at meldingen underkommuniserer at matkrisen i hovedsak er menneskeskapt og skyldes blant annet dårlig styresett, krig, konflikt og korrupsjon, samt høye eksportsubsidier og importvern i vestlige land som Norge.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen vil samarbeide med andre land om en mulig valutaavgift til inntekt for globale fellesgoder, en såkalt tobinskatt. Disse medlemmer er på prinsipielt grunnlag motstandere av en slik skatt og mener at den sår tvil om legitimiteten til det systemet som har løftet milliarder av mennesker ut av fattigdom i løpet av de siste tiårene. En skatt på finanstransaksjoner vil kunne bidra til færre investeringer i utviklingsland samt bidra til mer byråkrati og på den måten være en byrde for bedrifter og næringsliv.

Disse medlemmer mener at rammevilkårene for privat næringsliv er av avgjørende betydning for fattigdomsreduksjon, økonomisk vekst og ivaretagelse av miljøet. I så måte viser disse medlemmer til anbefalingene i Verdensbankens årlige «Doing Business»-rapport hvor land kan spare betydelige midler og fremme økonomisk vekst gjennom mindre byråkrati og reguleringer.

Disse medlemmer viser til at regjeringen forsøker å minimere faren for mislighold av norske midler gjennom å kanalisere en betydelig andel av bistanden gjennom for eksempel klima- og skogsatsingen gjennom multilaterale kanaler. Disse medlemmer vil imidlertid understreke at sannsynligheten for mislighold absolutt også er til stede gjennom disse kanalene.

Regjeringen lanserer i meldingen 55 punkter for konkrete tiltak, og disse medlemmer etterlyser en vurdering og problematisering av hvordan man skal prioritere mellom alle disse tiltakene. Disse medlemmer forventer at det i oppfølgingen av meldingen foretas en gjennomgang der det blir gjort en slik prioritering av tiltak. Disse medlemmer legger samtidig til grunn at nødvendige budsjettmessige konsekvenser belyses i kommende budsjett dokumenter.

Disse medlemmer viser for øvrig til Fremskrittspartiets merknader i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 9 (2007–2008) Norsk politikk for forebygging av humanitære katastrofer, St.meld. nr. 13 (2008–2009) Klima, konflikt og kapital: Norsk politikk i et endret handlingsrom, St.meld. nr. 15 (2008–2009) Interesser, ansvar og muligheter: Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk, samt merknader i forbindelse med den årlige behandlingen av budsjettet.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti vil understreke behovet for å utvikle egnede finansieringsformer for tiltak som har kldens fellesinteresse som hovedsiktemål. I det internasjonale samarbeid er det til nå ikke utviklet tilfredsstillende internasjonale regler og finansieringskilder for å ivareta viktige globale fellesgoder. Dette medlem anser det som en viktig og framtidrettet

oppgave å sikre at det økende behovet for finansiering av slike globale fellesgoder ikke skjer ved å beslaglegge en økende andel av de midler industri-landene avsetter til offentlig utviklingsbistand.

Offentlig utviklingsbistand skal ifølge OECD/DACs definisjon forbeholdes tiltak som har som hovedformål å fremme sosial og økonomisk utvikling spesielt i utviklingsland. Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, slutter seg til meldingens framheving av behovet for mer bistand til klimatilpasning, det vil si tiltak for spesifikt å styrke utviklingslandenes kapasitet til å mestre de faktiske klimabetingelser de utsettes for, slik at de bedre kan lykkes i arbeidet for sosial og økonomisk utvikling. Flertallet forutsetter at dette følges opp innen gjeldende rammer for bistandsbudsjettene i årene framover.

Flertallet viser til at i klimaforliket av 17. januar 2008 forpliktet regjeringspartiene og Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre seg til å trappe opp innsatsen for tiltak mot avskoging i utviklingsland til om lag 3 milliarder årlig. Partiene understreket at den økte innsatsen mot avskoging og klimatilpasning i utviklingsland ikke skal gå på bekostning av dagens norske innsats mot internasjonal fattigdom.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringspartiene i klimaforliket presiserte denne forutsetningen til at

«Nivået for innsatsen mot internasjonal fattigdom skal holdes på minst samme reelle nivå som i 2008 i årene framover. Tiltak mot avskoging i utviklingsland skal komme i tillegg til dette og blir en del av en økende samlet norsk bistandsramme».

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at opptrappingsmålsettingen for norsk bistand gjennom årtier er relatert til bistandens andel av Norges verdiskaping, nærmere bestemt som prosentandel av brutto nasjonalinntekt (BNI). Dette er også sammenligningsgrunnlaget i internasjonal statistikk om offentlig bistand (ODA).

Dette medlem har notert seg at regjeringen i sine to siste forslag til statsbudsjett har foreslått en reduksjon av bistandsbudsjettet, målt som andel av BNI. Dette er en ny trend og dette medlem konstaterer at nedgangen reiser utfordringer med hensyn til forutsetningen om at tiltak mot avskoging skal komme i tillegg til en økende samlet norsk bistandsramme.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre i klimaforliket fra 2008 ga uttrykk for at de ville foretrukket en annen finansier-

ingsmodell: «Midlene til innsats mot avskoging og klimatiltak i utviklingsland skal derfor i sin helhet bevilges utenom den samlede norske bistandsrammen og regjeringens varslede opptrapping av denne».

Utenriks- og forsvarskomiteen arrangerte 8. juni 2011 en åpen høring om Meld. St. 14 (2010–2011) Mot en grønnere utvikling. Disse medlemmer viser til at det har kommet inn mange høringskommentarer i forbindelse med høringen. Både Kirkens Nødhjelp, Forum for Utvikling og Miljø, Regnskogfondet, Redd Barna, Norsk Folkehjelp, Unicef Norge, SAIH, LNU, Plan Norge, Care Norge og Flyktninghjelpen er blant de som har tatt til orde for at norske klimatiltak bør finansieres i tillegg til den ordinære bistandsrammen og ikke innenfor denne. Disse medlemmer har merket seg disse innspillene og mener at et slikt prinsippsspørsmål i tilfelle må bli vurdert i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettene eller en eventuell revisjon av klimaforliket.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til signalene i meldingen om at regjeringen vil jobbe for bedre og sikrere finansiering på lang sikt av skog- og klimatiltak, og støtter dette arbeidet.

Flertallet mener at Norge løpende må evaluere om de avtaleformer og finansieringsmekanismer som brukes i klima- og skogsatsingen kan forbedres slik at de gir best mulig resultatoppnåelse.

Flertallet støtter meldingens fokus på viktigheten av at urfolk og lokalsamfunn som lever i eller ved regnskogen blir hørt og får ta del i tiltakene for å bevare regnskogen. Flertallet har registrert at Regnskogfondet i sine høringsinnspill til komiteen savner en vektlegging av slike hensyn med hensyn til vannkraft- og oljeutvinningsprosjekter, og understreker at lokalsamfunns interesser og miljøhensyn må ivaretas ved norsk bistand og norske investeringer også innen disse områdene.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti understreker at REDD-satsingen i større grad skal rettes inn mot å bevare naturskog og naturressurser samt lokal utvikling enn det som er tilfellet i dag. Skogsatsingen må måles samlet på CO₂-effekt, innvirkning på biologisk mangfold og utviklingseffekt for urfolk og lokalsamfunn.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener dessuten at det må stilles krav til land som mottar norske klima- og skogpenger om at rettighetene til urfolk og lokalsamfunn skal respekteres og beskyttes, og at inntekter fra

bevaring av skog også skal komme disse gruppene til gode.

Flertallet vil også vise til at de har møte med Sametinget om urfolks rettigheter i samband med behandlingen av Meld. St. 14 (2010–2011).

Flertallet viser til at tilgang til energi er en viktig forutsetning for at de fattigste landene kan oppnå økonomisk vekst og bli løftet ut av fattigdom. Energi er ikke bare nødvendig for å kunne drive industri og kommersiell handel, men også for den alminnelige befolkningen for å kunne få tilgang til telefoni, Internett og kommunikasjonskanaler. Flertallet støtter regjeringens fokus på ren energi i utviklingspolitikken, og understreker at forskning på nye og klimavennlige energiløsninger er essensielt for å kunne sørge for en bærekraftig utvikling for fremtiden. Da det kan ventes en økonomisk vekst og et spesielt økt energibehov i utviklingslandene i årene fremover, må forskningen også rettes spesielt inn mot energiløsninger som lett kan kommersialiseres og benyttes i utviklingslandene. Norge bør derfor bidra til å utvikle et formelt rammeverk under FNs klimapanel som gir utviklingslandene tilgang til ny bærekraftig klimavennlig teknologi. Dessuten kan Norge bidra til å finansiere teknologioverføring innen områdene fornybar energiproduksjon og effektiv energibruk, med sikte på å utløse private investeringer i stor skala. Rammeverket som utvikles bør bidra til kompetansebygging, teknologisamarbeid og tilrettelegging for private investeringer.

Flertallet har merket seg at regjeringen i meldingen har fremhevet fordelene med utviklingstiltak innen områder der Norge hevder å ha spesiell kompetanse, eksempelvis innen energiområder som vannkraft og olje. Flertallet mener det kan være relevant å benytte seg av norsk særkompetanse i utviklingsarbeidet, men peker på viktigheten av at utviklingen mot en større grad av mottakerstyring av utviklingspolitikken ikke reverseres. En overdreven vektlegging av områder hvor norske firmaer har kompetanse kan føre til at skillet mot norske egeninteresser blir uklart. Norge må unngå å gjenta tidligere tiders feilgrep med å la norske næringsinteresser bli førende for utviklingspolitikken. Det må være helt grunnleggende at utviklingspolitikken bygger på lokalt eierskap. Det er utviklingslandenes egne myndigheter og befolkning som vet best hvilke behov som er viktigst for dem. Det er derfor avgjørende viktig at man styrker befolkningens evne til å uttrykke disse behovene og sørge for at myndighetene først og fremst stilles til ansvar overfor sin egen befolkning, og ikke overfor donorene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet har også merket seg at det er områ-

der der Norge har særlig kompetanse, som forvaltning av store naturressurser og energi, som er mest etterspurt fra mottakerlandenes side.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at programmet for ren energi må videreutvikles og styrkes. Grundige behovs- og konsekvensanalyser og utredning av ulike alternativer og måling av miljø-, klima- og menneskerettighetskonsekvenser for energiltak som planlegges, er viktige forutsetninger. Flertallet mener små og mellomstore prosjekter innen fornybar energi også bør forsøkes prioritert, da disse bidrar sterkt til redusert fattigdom. Flertallet mener videre at det ved bistandsstøttede energiprojekter i utviklingsland bør forventes de samme krav til konsekvensutredninger som ved tilsvarende prosjekter i Norge.

Flertallet støtter også en videreutvikling av «Olje for utvikling»-programmet rettet mot nye land og hvor åpenhet om finanstransaksjoner og tiltak mot korrupsjon blir fremhevet. Det bør stimuleres til at utviklingsland som deltar i «Olje-for-Utvikling»-samarbeid implementerer EITI-standarden.

Flertallet har registrert at Kirkens Nødhjelp i sitt høringsinnspill til komiteen har tatt til orde for et tydeligere mandat og retningslinjer for investeringene og virksomheten til Norfund og SN Power, som eies av Norfund sammen med Statkraft. Disse selskapene driver sin virksomhet med bl.a. midler fra bistandsbudsjettet. I gjeldende retningslinjer er det slått fast at investeringene skal bidra til fattigdomsreduksjon og utvikling. Selskapene er forpliktet til å ivareta miljømessige og sosiale hensyn.

Flertallet støtter regjeringens fokus på matsikkerhet, herunder særlig fokuset på å styrke kvinners stilling i dette arbeidet. Flertallet mener videre at Norge bør jobbe internasjonalt for opprettelsen av en finansieringsordning rettet mot de minst utviklede landene (MUL-landene) med målsetting å stimulere til innovative tiltak for å øke matsikkerhet og lokal sysselsetning og støtte pionertiltak for utvikling og overføring av bærekraftig teknologi.

Ved bistandsfinansiering av kraftproduksjon mener komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti at det bør legges føringer for at denne virksomheten skal komme landets fattige til gode. Det må være et mål at bistandsfinansierte investeringer i ren energi i langt større grad gjøres i de minst utviklede landene, slik at den økende vektleggingen av energi innen bistanden ikke fører til en dreining bort fra de fattigste landene og over mot bedrestilte utviklingsland og mellominntektsland.

Disse medlemmer har registrert at Kirkens Nødhjelp i sitt høringsinnspill til komiteen har gitt uttrykk for at klimatilpasningstiltakene foreslått av regjeringen er «altfor tynne, for lite forpliktende og med et for snevert fokus på jordbrukssektoren», og foreslår en bredere tilnærming til klimatilpasning med økt støtte særlig innen katastrofebyggende tiltak som flomsikring, varslingssystemer, meteorologiske institusjoner og ulike vannhøstingstiltak/irrigasjonsprogrammer. Disse medlemmer støtter forslaget fra Kirkens Nødhjelp om et bredere fokus på slike klimatilpasningstiltak.

Disse medlemmer viser til et initiativ fra WWF Norge om at det i større grad bør satses på bedre fiskeriforvaltning i utviklingsland. Disse medlemmer peker på at Norge er verdensledende i bærekraftig forvaltning av kommersielle fiskerier og kan bidra med kapasitetsbygging når det gjelder bedre fiskeriforvaltning i utviklingslandene. Kjerneelementer i en god fiskeriforvaltning er at den bygger på gode rettighetssystemer, utviklet i nært samarbeid med lokalbefolkningen og med hensyn til lokal matsikkerhet. Disse medlemmer ber regjeringen vurdere etableringen av et nytt utviklingsprogram, «Fisk for utvikling» etter modell av «Olje for utvikling».

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at et viktig og positivt aspekt ved de siste års vekst i verdensøkonomien er at en rekke utviklingsland har gjennomgått storstilt modernisering og industrialisering. Flere hundre millioner mennesker er løftet ut av fattigdom. Det foregår omfattende verdiskaping i områder som tidligere var økonomisk nærmest stillestående. Sikker tilgang på energi er imidlertid en forutsetning for fortsatt økonomisk vekst, og for å løfte ytterligere flere millioner ut av fattigdom og nå FNs Millenium-mål for fattigdomsbekjempelse.

Etterspørselen etter energi vil øke betydelig de kommende tiårene. Det henger både sammen med befolkningsutviklingen og med høy økonomisk vekst og økende levestandard i særlig utviklingslandene og de nyindustrialiserte landene. Selv om evnen til å utnytte fossile energikilder har vært den viktigste faktoren til velstandsutviklingen siden den industrielle revolusjon, er i dag samtidig bruken av fossil energi den største utfordringen for menneskenes livsbetingelser i fremtiden.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at nøkkelen til å løse miljøproblemene ikke først og fremst ligger i å produsere mindre – men i å produsere annerledes. Dette har moderne teknologi gjort det mulig å gjøre i industrilandene. Og det gjør den i økende grad også i

utviklingslandene. Disse medlemmer anser derfor at selv om det i enkeltsaker fortsatt kan være motsetninger mellom produksjon og økonomisk utvikling og miljøvern, så er det i et større perspektiv mulig å forene næringsliv og økonomisk vekst med miljøvern. Produksjon og forbruk er viktig for økonomisk utvikling og varig fattigdomsreduksjon. Bærekraftig produksjon og forbruk er enda viktigere. Verden trenger fortsatt økonomisk vekst – men den må være bærekraftig.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

Meld. St. 14 (2010–2011) – mot en grønnere utvikling – om sammenhengen i miljø- og utviklingspolitikken – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 9. november 2011

Ine M. Eriksen Søreide

leder

Knut Gravråk

ordfører

